

Phục hồi Đạo lý

Hồi nhỏ tôi vào học trường Chu Văn An ở Hà Nội, còn nhớ mỗi lần lên cầu thang thấy trên đầu có hàng chữ Tu, Tề, Trị, Bình. Thầy giáo sẵn sàng giảng cho nghe, đó là bốn bốn phận của người đi học: tu thân, tề gia, trị quốc, bình thiên hạ. Lớn lên tôi mới biết đó là những châm ngôn viết trong sách Đại Học, một trong 4 cuốn bộ Tứ Thư, nền móng giáo dục của nhà Nho ở các nước Á Đông. Vị giáo sư nào đã chủ trương viết những khẩu hiệu đó trên tường cho các học sinh lên 10 được đọc hàng ngày, chắc hẳn muốn gieo vào đầu óc trẻ thơ chúng tôi một lý tưởng phục vụ.

Những lý tưởng đó đã thấm nhuần trong các dân tộc Trung Hoa, Nhật Bản, Hàn quốc, Việt Nam mấy ngàn năm. Trừ Việt Nam và Trung Hoa lục địa, các nước còn lại cùng với Đài Loan, Hồng Kông, Singapore vẫn đem đạo lý Khổng Mạnh làm nền tảng giáo dục về đạo đức. Các nước đó đều tiến bộ về kinh tế và Đài Loan, Hàn quốc, Nhật Bản đã tiến mạnh trên đường dân chủ hóa. Mười năm trước, tôi đã viết một bài về Tư bản Khổng giáo, trên tạp chí Thế Kỷ 21, bắt chước Max Weber tìm hiểu trong truyền thống Khổng giáo có những đức tính nào phù hợp với việc phát triển kinh tế thị trường. Đó cũng là một dịp để học lại những điều mà cha, chú, các thầy giáo đã dạy mình từ thuở nhỏ. Tôi được học chữ Nho từ nhỏ, do thầy tôi, tức là ông già tôi dạy. Tôi còn nhớ một buổi sáng thầy tôi đặt bàn thờ trước sân nhà, bảo tôi ra vái lạy Đức Thánh Khổng, để cụ làm lễ Khai tâm. Việc đi học ngày xưa được coi như gia nhập một thứ tôn giáo vậy.

Sau khi thầy tôi qua đời, một ông chú tôi tiếp tục dạy dỗ, trong lúc tôi cũng bắt đầu học chữ quốc ngữ ở trường làng. Khi đã vào Sài Gòn và học trường trung học Chu Văn An, tôi có dịp gặp lại một người học trò cũ của thầy tôi hơn tôi ba bốn chục tuổi, ông muốn trả ơn thầy cho nên bảo tôi đến nhà, ông dạy tôi học Luận Ngữ. Khi lên đại học, tôi tình cờ

chọn ban Việt Hán, cho nên được học những cụ đồ cuối cùng của nước ta, như cụ Nghè Giác, cụ Kép Chiêu, vân vân. Không cố ý, nhưng tự nhiên tôi cứ dần thân mãi vào Cửa Khổng, Sân Trình. Từ lúc ra ngoài tuổi 65, tôi nhớ lại hình ảnh thầy tôi, một nhà Nho hơn một thế kỷ trước, trong lòng càng muốn ngồi học lại về Nho giáo. Một cách đền ơn cha mẹ, chú bác, và các thầy, có lẽ là tìm học thêm về truyền thống đó. Trước đây hơn 30 năm nền giáo dục của nước ta vẫn chú trọng tới di sản văn học cổ điển. Nếu đã học qua trường trung học, chúng ta đều nhớ thơ, văn Nguyễn Bình Khiêm, Nguyễn Trãi, Lý Văn Phức, Nguyễn Công Trứ, v.v.. Thơ văn của các tác giả trên gieo những hạt giống tốt lành vào trong lòng chúng ta, với những nhân sinh quan trở thành nền tảng cho một nền đạo lý. Ngay cả những học sinh không biết những ông Khổng Tử, Mạnh tử là ai, cũng biết phải học nhân, nghĩa, lễ, trí, tín, gọi là ngũ thường (năm điều luôn luôn phải theo). Ai cũng nhớ lời răn: “*Trai thời trung hiếu làm đầu, Gái thời tiết hạnh làm câu răn mình*”. (Nguyễn Đình Chiểu). Ai cũng nhớ Đạo lập thân phải giữ lấy Cương, Thường (Nguyễn Công Trứ).

Nói đến chuyện phục hồi lại nền đạo lý cổ truyền bây giờ, ở hải ngoại cũng như ở trong nước, chắc hẳn có nhiều người nghĩ là không thực tế. Người ta sẽ lo rằng liệu nền đạo lý cổ truyền có thích hợp cho một xã hội tân tiến như nơi chúng ta đang sống hay không. Nếu chúng ta biết rằng ở một nơi khác ở Á châu, người ta đang phục hồi truyền thống cổ của Á châu một cách quyết liệt thì có lẽ chúng ta sẽ được khích lệ hơn.

Từ mười năm trước đây hàng trăm ngàn học sinh ở Đài Loan đang dự các lớp học Tứ Thư và Ngũ Kinh, tại những trường tư thục - ngoài khuôn khổ các giờ luân lý ở trường trung học hay những lớp chuyên khoa ở đại học. Nhiều phụ huynh đã chọn cho con đến học các trường tư thục này vì muốn bảo vệ nền luân lý cổ truyền. Hơn 22 triệu dân trên hòn đảo này đã phát triển kinh tế để đạt tới mức sống vật chất cao bậc nhất nhì ở Á Châu. Ngoài ra, những cuộc bầu cử tổng thống trực tiếp trong mười năm nay chứng tỏ họ cũng đã trưởng thành trong đời sống chính trị dân chủ.

Một nhà doanh nghiệp Đài Loan đã khởi xướng phong trào này từ hàng chục năm trước. Theo tạp chí AsiaWeek, ông Lâm Chí Dân là chủ tịch một công ty bán đồ điện tử lớn nhất trong xứ, đã đóng góp 200 ngàn mỹ kim mỗi năm cho một học viện tư, để dạy văn học cổ điển miễn phí. Thành lập từ năm 1991, học viện này dạy Tứ Thư, Ngũ Kinh.

Các trường tư thục này dạy theo một lối cổ truyền, chú ý vào việc học thuộc lòng như các thầy đồ đời xưa. Vào một lớp học đó, người ta có cảm tưởng như lùi lại hàng thế kỷ. Từ năm 1912 chính phủ Trung Hoa Dân Quốc đã bãi bỏ lối học truyền thống, bỏ cổ văn, bắt các trường dùng văn bạch thoại. Có cả một phong trào chống đối kinh điển và luân lý Khổng Mạnh sau cuộc Ngũ Tứ vận động. Cuộc Cách mạng Văn hóa đã tìm cách tiêu hủy các truyền thống cũ.

Hiện nay bên Trung Quốc đang có một phong trào phục Khổng, để chuộc lại những sai lầm cũ. Họ đã thấy các nước Nhật Bản, Hàn quốc, Đài Loan vẫn bảo vệ nền luân lý Khổng Mạnh và tiến bộ vượt bậc về kinh tế. Một người nổi tiếng trong phong trào này là ông Khang Hiếu Quang, trước là cố vấn của thủ tướng Chu Dong Cơ. Ông đã thuyết phục được chính phủ phục hồi các giá trị đạo lý Khổng Mạnh, coi đó là một nền tảng để xây dựng lại xã hội. Một khóa trình mới về văn hóa truyền thống đã được ban hành với 30 giờ học, và có tới 5 triệu trẻ em đang đi học ở các trường dùng luân lý Khổng Mạnh làm căn bản. Những đức tính như thành tín, trung nghĩa, lại được đem ra dạy trẻ em ngay từ bé, trong khi nhiều người hô hào dạy môn Công dân Giáo dục trong các trường.

Ở Đài Loan các học sinh có thể đến những lớp học tư một buổi tối mỗi tuần, mỗi lần một giờ rưỡi. Vào lớp, các em cũng cúi đầu chào kính trước bức tượng Khổng Phu Tử trước khi vào lớp. Lớp học cũng trang nghiêm và kỷ luật như xưa, và học sinh phải đọc lớn tiếng và học thuộc lòng các bản văn cổ điển. Theo tờ báo AsiaWeek, một phụ huynh tiết lộ rằng sau khi tham dự các lớp học thêm này mấy đứa con của ông đã đạt được điểm cao hơn trong trường, không phải chỉ trong môn Quốc văn mà cả trong các môn khác nữa, có lẽ nhờ sống có kỷ luật hơn và trí nhớ tốt hơn.

Câu chuyện trên đây là một khích lệ cho những người còn muốn phục hồi nền văn học cổ điển cũng như đạo lý cổ truyền, cho thế hệ người Việt Nam sắp tới.

Ở hải ngoại hiện nay chúng ta có rất nhiều lớp dạy văn và tiếng Việt Nam cho trẻ em. Chúng ta nên dùng di sản văn học cổ điển trong việc giảng dạy luân lý. Nếu trẻ em ở Đài Loan có thể học thuộc lòng các cuốn sách xưa như Luận Ngữ, Kinh Thi, hay Đường Thi Tam Bách Thủ, thì trẻ em Việt Nam ở California hay ở Úc, Canada, Pháp cũng có thể

học Lục Súc Tranh Công, Thơ Nguyễn Công Trứ, Lục Vân Tiên, Tục ngữ và Ca dao.

Hy vọng rằng các trẻ em nước ta cũng được đào tạo trong một nền đạo lý nhân bản. Một quốc gia mà giới trí thức lãnh đạo không có đạo lý nuôi dưỡng thì sẽ suy vong. Việc phục hồi đạo lý là vì tương lai đất nước. Nếu không, thì như Mạnh Tử nói, Thượng vô đạo quĩ, hạ vô pháp thủ, quốc chi sở tồn giả, hạnh dã. (Trên không có đạo lý nào để theo, dưới không có pháp luật để ràng buộc, một nước như vậy mà tồn tại được là chuyện hiếm có).

Đỗ Quý Toàn

